

Mikulášek, Miroslav; Kšicová, Danuše

Úvodem

In: *Roman Jakobson*. Mikulášek, Miroslav (editor). 1. vyd. V
Brně: Masarykova univerzita, 1996, pp. [11]-13

ISBN 8021014377

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132361>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ÚVODEM

Komparativní genologie je už po několik desetiletí tvůrčí orientací literárněvědné slavistiky na filozofické fakultě MU v Brně. Svědčí o tom jak řada konferencí, které uspořádal v průběhu 80. a 90. let za součinnosti předních badatelských kruhů FF někdejší Ústav východoslovanských literatur a literární komparatistiky, tak i sborníky s názvem *Litteraria humanitas* (I., II.), prezentující vědecké úsilí brněnského slavistického pracoviště, které navazuje na tradici historickosrovnávacího bádání A. Veselovského a z ní vyrůstající literárněvědné komparatistické školy brněnského slavisty F. Wollmana. Tato integrální škola zajisté vstřebala významné podněty estetickofilozofického myšlení 19. a 20. st. (W. Dilthey, R. Ingarden aj.), nemohla však současně projít mimo a nereagovat na výsledky estetického strukturalismu PLK, nejnovějšího českého badatelského směru 20. st. Jeho konstituování je spjato od konce 20. let se zakladatelskou badatelskou osobností J. Mukařovského, ale i s jedním z nejvýznamnějších filologů 20. st., představitelem tzv. ruské formální školy Romanem Jakobsonem. Jeho život se sice uzavřel v r. 1982, jeho dílo se však stalo trvalým vědeckým objektem celé řady badatelských pokolení druhé poloviny 20. st. Právě na počest inspirativního působení R. Jakobsona v letech 1933-1939 na FF MU v Brně, v letech jejího tvůrčího rozkvětu, uspořádal v září 1993 tehdejší Ústav východoslovanských literatur mezinárodní vědecké sympozium zkoumající poetiku literárních žánrů a směrů ve světle estetiky a poetiky této věhlasné vědecké osobnosti. Studie přednesené na daném sympoziu, které se staly obsahem daného sb. *Litteraria humanitas* IV., nechtěly být jen pouhou adorací osobnosti R. Jakobsona. Stále naléhavěji se i s odstupem doby ukazuje nutnost hlubinného studia jeho badatelského přístupu k interpretaci literárního aktu. Jeho koncepce systémové analýzy „typů evoluce struktur“, v níž by se spínala synchronie s diachronií, připravovala půdu pro hlubinné konfrontační zkoumání fenoménu staticnosti a proměn žánrových systémů, imanentních zákonů literárního organismu („Systém může být pojat jen se zřetelem ke změnám a změny mohou být pochopeny jen ve světle systému“, viz *Slavia* 1, 1992, s. 17). Zdá se, že právě Jakobsonova „gramatika poezie“, resp. „gramatická poetika“ (s níž zajímavě korespondovala v 30. letech „morfologická poetika“ německého vědce G. Müllera), zkoumající metrické struktury i sématické roviny evropských i asijských poetických artefaktů (metaforické konstrukce, strukturální izomorfismus aj.) byla v průběhu 30.-50. let nikoli jen planě teoretickým, ale navýsost konkrétním, originálním vkladem do evropské „historické poetiky“, tak postulo-

vané v průběhu uplynulého století A. Veselovským i F. Wollmanem. Duchovědně, hermeneuticky pojatá srovnávací genologie i strukturální estetika R. Jakobsona, resp. jeho „gramatická poetika“ oplodněná sémiotikou tvoří jako metodologické kontinuum nejen most k dnešku, ale i východisko interpretačních literárněvědných systémů počátku blížícího se nového tisíciletí, v němž snad vskutku nastane obrat ke „kosmu, životu, člověku a jeho rozumu“ (Vjač. Vs. Ivanov).

Miroslav Mikulášek

Čtvrtý svazek genologických studií *Litteraria humanitas* věnovaný Romanu Jakobsonovi vznikl z materiálů velké mezinárodní konference, konané v září 1993 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Bezprostředním popudem k jejímu uspořádání bylo šedesáté výročí příchodu Romana Jakobsona do Brna. Pro jeho biografii je příznačné, že se tak stalo r. 1933, kdy se v sousedním Německu chopil moci Adolf Hitler. Jakobsonův pobyt v Brně byl tak omezen na pouhých šest let. Po okupaci Československa prchá na jaře 1939 před nacismem do zahraničí.

Přestože Jakobsonův pobyt v Brně netrval dlouho, nebyl pouhou epizodou. Vždyť právě zde, na této mladé univerzitě založené r. 1919 necelý rok po vzniku Československa, a nesoucí jméno jeho tvůrce a prvního prezidenta T. G. Masaryka, začínala Jakobsonova akademická kariéra. Zde se r. 1933 habilitoval a zde také získal r. 1937 profesuru. Archivní materiály Masarykovy univerzity nás přesvědčují o tom, že to nebylo nijak snadné. I tato okolnost nepochybně podnítila jeho tvůrčí potenci a vrozenou průbojnost, tak skvěle doloženou jeho spoluprací s Pražským lingvistickým kroužkem.

Brněnská slavistika měla v meziválečném období štěstí na velké osobnosti. Snad k tomu zavazoval prach zakladatele slavistiky Josefa Dobrovského, spočívající na brněnském Ústředním hřbitově, snad genius loci J. G. Mendla, jehož epochální objev byl učiněn v podstatě na srovnávacím principu, faktem je, že Roman Jakobson zde našel prostředí, v němž se mohl plodně rozvíjet jeho veliký talent. Svědčí o tom řada jeho monografií a studií z této doby, jež dodnes neztratily svou platnost. Vedle ruské poezie, o níž psal od mládí, věnoval velkou pozornost i poezii české, jež se stala podobně jako čeština jeho věčnou milenkou.

R. Jakobson zanechal v Brně řadu svých žáků, kteří jeho metodologii uplatňovali ve své tvorbě a pedagogickém působení i v dobách, kdy se v Československu nesmělo o jejím tvůrci mluvit. Je příznačné, že i čestný doktorát brněnské univerzity získal Jakobson v onom krátkém údobí tání r. 1968. Stalo se tak těsně po 8. sjezdu slavistů, konaném v srpnu téhož roku v Praze a bezprostředně před příchodem spřátelených mocností. O tom, že

žádná totalita nemůže vyškrtnout jména velkých osobností a zamezit síle jejich působnosti, svědčí i tento sborník, na němž se podíleli badatelé hlásící se k jeho odkazu. Jsou mezi nimi jména vědců z Evropy, USA, Kanady i Japonska. I tato skutečnost svědčí o mnohém. Vzhledem k potížím, jež provázely vydání tohoto sborníku, dočkala se jeho publikace dalšího významného Jakobsonova jubilea - 28. září 1996 uplyne sto let od jeho narození..

Závěrem ještě slova díky organizacím IREX a ČAR, které přispěly na organizaci konference, a vedení Filozofické fakulty, jež umožnilo toto vydání.

Danuše Kšicová

V Brně 5. 7. 1996

